

EURONEWS OVER ONDERWIJS AAN LEERLINGEN MET BEPERKINGEN

Nummer 15

IN DIT NUMMER...

Bericht van de directeur van het Agency	2
1. Het Agency Project “Vroegtijdige interventie: analyse van de stand van zaken in Europa”	3
2. Tevredenheid van ouders met vroegtijdige interventie in Litouwen	5
3. Veranderingen in wetgeving, regelgeving en curriculum. Maar hoe veranderen we de praktijk? Nieuwe uitdagingen voor vroegtijdige interventie in het onderwijs aan jonge leerlingen met beperkingen in Finland.	6
4. Vroegtijdige interventie in Spanje: op zoek naar systematisering	7
5. ‘Netwerken’ als een model voor taalonderwijs in Noorwegen	8
6. In-service training voor professionals in de vroegtijdige interventie in Nederland	9
7. Beleidsinitiatieven in Denemarken om jonge kinderen goed onderwijs te geven	10
8. Opvattingen over vroegtijdige interventie in Frankrijk	11
9. Voorschoolse taalondersteuning in Sleeswijk-Holstein, Duitsland	12
10. De Raad van Europa benadrukt het belang van vroegtijdige interventie voor jonge kinderen met autisme	13
11. Recente conferenties over vroegtijdige interventie.	14
12. Het Transatlantisch Consortium voor Vroegtijdige interventie	16
Product Informatie	18

Bericht van de directeur van het Agency

Geachte lezers,

Welkom bij dit speciale thematische nummer van EuroNews gericht op Vroegtijdige interventie, of in het Engels: Early Childhood Intervention (ECI). Dit thema is ontzettend belangrijk. Wat een jong kind ervaart, beleeft en voelt in de allereerste maanden en jaren van zijn of haar leven is van cruciale betekenis voor de rest van zijn of haar leven. Vroegtijdige interventie ondersteunt en versterkt de positie van het jonge kind, de familie en de betrokken instellingen in deze belangrijke fase in het leven van een kind.

Vroegtijdige interventie heeft in de afgelopen jaren centraal gestaan in het werk van het Agency. Het resultaat van het project en het werk verzet in de lidstaten van het Agency zijn, naar ons oordeel, zo belangrijk dat alle betrokkenen daar kennis van zouden moeten nemen. Om die reden hebben we dit nummer geheel gewijd aan dit onderwerp.

We hopen oprecht dat u de informatie van het Agency en de met het Agency samenwerkende landen interessant en nuttig voor uw eigen werk vindt.

Cor Meijer
Directeur

1. Het Agency Project “Vroegtijdige interventie: analyse van de stand van zaken in Europa”

In de periode 2003-2005, heeft het Agency een project uitgevoerd gericht op vroegtijdige interventie (Vlaanderen: Vroegtijdige opsporing en remediëring of Thuisbegeleiding) of in het Engels: Early Childhood Intervention (ECI). Vroegtijdige interventie is een belangrijk onderwerp op zowel het niveau van het beleid als van de praktijk: het betreft het fundamentele recht van jonge kinderen en hun families op de voor hen noodzakelijke ondersteuning.

Experts op het terrein van de vroegtijdige interventie – beleidsmakers, professionals in de gezondheidszorg, het onderwijs, en de sociale zorg, onderzoekers en families – uit 19 Europese landen waren betrokken bij het Agency project.

Het project kent vier fasen. Allereerst, het verzamelen van bijdragen van de landen, gestructureerd volgens een model dat ontwikkeld is om bestaande voorzieningen en diensten in de betrokken landen te vergelijken. Er zijn verder uitwisselingen georganiseerd met professionals. Elk van deze uitwisselingen behandelde een bepaald thema. Deze bijeenkomsten werden gecombineerd met werkbezoeken aan instellingen voor vroegtijdige interventie in München (Duitsland), Coimbra (Portugal) en Västerås (Zweden). Deze drie locaties boden de mogelijkheid te analyseren hoe het ecologisch-systeem model voor vroegtijdige interventie op verschillende wijze is ingevoerd.

De discussie over de stand van zaken van vroegtijdige interventie heeft geleid tot het opstellen van een concept document met de belangrijkste resultaten van het project. Dit document is ingebracht op een afsluitende bijeenkomst. In een open discussie met ouders, professionals, beleidsmakers en onderzoekers over de bevindingen van het project zijn de resultaten van het project gevalideerd.

Een belangrijk resultaat van het project is een voorstel voor een Europese definitie:

Vroegtijdige interventie is een geheel van diensten/voorzieningen voor heel jonge kinderen en hun familie, die op verzoek beschikbaar wordt gesteld op een bepaald ogenblik in het leven van het kind. Het omvat elke handeling als een kind speciale ondersteuning nodig heeft om: zijn persoonlijke ontwikkeling te garanderen en verbeteren; de competenties binnen het gezin te versterken; en de sociale inclusie van gezin en kind te bevorderen.

Het kind krijgt deze ondersteuning in zijn natuurlijke omgeving, bijvoorkeur op lokaal niveau, met een gezinsgerichte en multi-dimensionele aanpak door een team van experts.

Het samenvattende verslag van het project – Vroegtijdige interventie in Europa. Analyse van de situatie in Europa: Sleutelfactoren en Aanbevelingen – is beschikbaar. Dit beschrijft de evolutie van ideeën en theorieën die geleid hebben tot een nieuw concept van vroegtijdige interventie, waarin gezondheidszorg, het onderwijs, en de sociale zorg direct betrokken zijn. Het rapport belicht de verschuiving van een type interventie waarin het kind centraal staat naar een bredere benadering, waarin het kind, de familie en de

omgeving centraal staan. Dat loopt parallel aan de ontwikkeling van een 'medisch' naar een 'sociaal' model.

De volgende kernthema's zijn als relevant in dit nieuwe concept voor vroegtijdige interventie geïdentificeerd in het project van het Agency:

Beschikbaarheid, nabijheid, betaalbaarheid en diversiteit van het aanbod aan vroegtijdige interventie in Europa. Een breed scala aan toegankelijke diensten moet zo vroeg mogelijk en (vrijwel) kosteloos worden aangeboden aan de familie. Het aanbod moet passen bij de behoeften van de familie en voorzien in een op de familie gerichte interventie op lokaal niveau. Gezondheidszorg, onderwijs en sociale zorg moeten daarbij betrokken worden en gezamenlijk verantwoordelijkheid voor de vroegtijdige interventie dragen.

Doelgroepen, teamwerk, de training van professionals en werkinstrumenten zijn belangrijke aspecten. Professionals uit verschillende disciplines zijn betrokken bij de ondersteuning van jonge kinderen en hun families. Ze kunnen niet afzonderlijk van elkaar werken, maar moeten samenwerken in interdisciplinaire teams. Wanneer interventie nodig is wordt een individueel plan – ook wel familieplan of individueel familie service plan genoemd – ontwikkeld in nauwe samenwerking tussen familie en team. Het plan gaat in op behoeften, mogelijkheden, prioriteiten, doelen en acties die ingezet en geëvalueerd moeten worden.

Deze elementen leveren de basis voor het formuleren van een aantal aanbevelingen vooral voor de professionals actief op dit terrein, gericht op het verbeteren en versterken van de bestaande vroegtijdige interventie. Deze aanbevelingen worden gepresenteerd in het project rapport van het Agency, dat u kosteloos kunt downloaden in 18 talen. Zie: <http://www.european-agency.org/site/info/publications/agency/ereports/15.html>

Alle informatie verzameld in het project is in te zien op de website van vroegtijdige interventie <http://www.european-agency.org/eci/eci.html>

Meer informatie over het project is te verkrijgen bij brussels.office@european-agency.org

2. Tevredenheid van ouders met vroegtijdige interventie in Litouwen

De tevredenheid van ouders is geïdentificeerd als één van de meest belangrijke indicatoren voor de kwaliteit van vroegtijdige interventie. Het doel van een studie uitgevoerd in 2004, was de tevredenheid van ouders met betrekking tot verschillende aspecten van vroegtijdige interventie in Litouwen in kaart te brengen.

'Tevredenheid' is een complex begrip en wordt vaak verschillend begrepen en geïnterpreteerd door ouders en professionals. De volgende aspecten van tevredenheid werden in het project aan de orde gesteld: de wijze waarop de ouders het interventiemodel evalueren; de ondersteuning voor ouders en kind; de relatie tussen de ouders en de professionals; de toegankelijkheid van de diensten, en de organisatie van het werk.

De *Europese Tevredenheidsschaal voor Ouders m.b.t. Vroegtijdige interventie* (ontwikkeld in de Universiteit van Siauliai, in samenwerking met het instituut voor speciaal onderwijs van de Universiteit van Vrijburg, Zwitserland) werd gebruikt. Ouders van kinderen met een beperking in zeven vroegtijdige interventie regio's in Litouwen deden mee in het project. In totaal 160 ouders werden bij het onderzoek betrokken.

De resultaten van het onderzoek laten zien dat over het geheel genomen ouders die gebruik maken van de vroegtijdige interventie, positief oordelen over de kwaliteit van de vroegtijdige interventie in Litouwen.

Het onderdeel dat door de ouders het meest positief beoordeeld werd, heeft betrekking op de **ondersteuning voor hun kind** (zie de figuur hieronder). De toegankelijkheid van de diensten die vroegtijdige interventie leveren en de organisatie van het werk werden ook als voldoende beoordeeld. De ouders waren echter het meest ontevreden met het creëren van een sociale omgeving, het interventiemodel en de relatie tussen de ouders en de professionals.

Figuur: Gemiddelden op de verschillende onderdelen van tevredenheid van ouders in Litouwen.

(Text for Figure to be translated)

- Ondersteuning van het kind
- Relatie tussen de ouders en de professionals
- Ondersteuningsmodel
- Sociale omgeving

Samenvattend, volgens de ouders betrokken bij dit project wordt de vroegtijdige interventie zeer gewaardeerd. Een belangrijke vaststelling is echter dat de professionals nog te veel de rol van de 'experts' aannemen in het proces van vroegtijdige interventie en dat de interventie te veel gericht is op therapieën voor het kind. Er is te weinig aandacht voor het betrekken van de familieleden bij de interventie en voor het stimuleren van de sociale competenties van het kind en zijn of haar familie.

Voor meer informatie verwijzen we u naar Stefanija Alisauskiene, hoofd van het onderzoekscentrum van de universiteit van Siauliai stefa@su.lt of naar Regina Labiniene, lid van het bestuur van het Agency voor Litouwen regina.labiniene@smm.lt

3. Veranderingen in wetgeving, regelgeving en curriculum. Maar hoe veranderen we de praktijk? Nieuwe uitdagingen voor vroegtijdige interventie in het onderwijs aan jonge leerlingen met beperkingen in Finland.

In Finland kan elke leerling in de leeftijdsrange van 10 maanden tot 7 jaar deelnemen aan dagopvang (in Finland bekend als ECEC). Dagopvang omvat zowel onderwijs als zorg (de zogenaamde EduCare) en het is de meest gebruikelijke setting voor vroegtijdige interventie in het onderwijs in Finland. De meeste (85%) kinderen met beperkingen maken gebruik van dit aanbod.

De dagopvang valt onder de verantwoordelijkheid van het Ministerie van Sociale Zaken en Gezondheidszorg. De wetgeving met betrekking tot de dagopvang werd in de zeventiger jaren opgezet in de Wet op de dagopvang voor kinderen (36/1973): in die tijd waren segregerende en medische opvattingen nog bepalend. Nieuw nationaal beleid (Overheidsresolutie met betrekking tot nationaal beleid voor vroegtijdige interventie in onderwijs en zorg, 2002 en de *Nationale Richtlijnen voor het ECEC Curriculum*, 2003) introduceerden voor het eerst de uitgangspunten voor inclusie in de vroegtijdige interventie. In de eerste maanden van 2006, heeft de overheid verdere aanpassingen in de Wet voorbereid. Dit zal gevolgen hebben voor de dagopvang. Het gaat daarbij om het aanbieden van een meer inclusieve vorm van ondersteuning voor kinderen met de volgende kenmerken:

- de vroegtijdige interventie voor kinderen wordt ingepast in de dagelijkse onderwijs activiteiten;
- er is een toenemende behoefte de staf van de dagopvang en de ouders te betrekken bij het onderzoek naar de behoeften van het kind.

Deze veranderingen in de wetgeving zijn erg belangrijk, maar de vraag is wat er in de praktijk gebeurt? Professionals vanuit de praktijk kregen de mogelijkheid om deel te nemen aan bijeenkomsten en studiedagen georganiseerd in het kader van de voorbereiding van het nieuwe curriculum. Zij hadden ook de kans aan te geven wat zij zouden willen veranderen in de praktijk van de vroegtijdige interventie. Hun inbreng werd benut en ze gaan er van uit dat het nieuwe curriculum in de praktijk goed bruikbaar is.

Veel gemeenten hebben de organisatie van hun diensten veranderd: de ondersteuning wordt eerder aangeboden en ouders worden meer betrokken bij het ondersteuningsproces. Er is een nieuwe methode voor de training van stafleden – 'Vroege ondersteuning voor kinderen' – waar door middel van dialoog en gezamenlijke reflectie, werkgroepen proberen een alternatieve werkstijl en attitudes te ontwikkelen voor de samenwerking met de ouders. Dit onderwerp moet nog verder uitgewerkt worden maar de eerste, ingevoerde veranderingen zijn al veel belovend.

Voor meer informatie over de veranderingen in vroegtijdige interventie in Finland, kunt u contact opnemen met Liisa Heinämäki, onderzoeker in het nationale onderzoeks- en ontwikkelingscentrum voor welzijn en gezondheid, STAKES: liisa.heinamaki@stakes.fi of bezoek onze websites <http://varttua.stakes.fi/EN>
www.stm.fi/Resource.phx/eng/index.htm

www.oph.fi/english

U kunt ook Pirjo Koivula pirjo.koivula@oph.fi, de nationale coördinator voor Finland benaderen.

4. Vroegtijdige interventie in Spanje: op zoek naar systematisering

Nieuwe, experimentele programma's voor vroegtijdige interventie werden laat in de zeventiger jaren ingevoerd in Spanje onder invloed van nieuwe opvattingen over de ontwikkeling van het kind en over sociale integratie. Voor die tijd werden kinderen met beperkingen doorgaans niet in het regulier onderwijs opgenomen. Ondanks het experimentele karakter, hebben de programma's voor vroegtijdige interventie een leidende rol gehad in het veranderen van het beeld en de houding ten opzichte van kinderen met beperkingen.

In de afgelopen drie decennia is beslist een aanzienlijke vooruitgang geboekt in Spanje. Vroegtijdige interventie is nu beschikbaar in het hele land en van vitaal belang geworden voor de ondersteuning van ouders en kinderen. Hoofdthema's in de Spaanse beleidsnota over vroegtijdige interventie zijn in het politieke circuit geaccepteerd als leidraad voor het ontwikkelen van programma's voor vroegtijdige interventie: partnerschap, versterken van de familie, gedecentraliseerde kosteloze hulp, interdisciplinair teamwerk en multi-dimensionele interventie.

Op dit moment krijgen vrijwel alle kinderen met beperkingen enigerlei vorm van vroegtijdige interventie in Spanje en dat stelt hen in staat hun onderwijs binnen de reguliere setting te volgen.

Europese initiatieven zoals het Helios Programma (1993-1996) of, meer recent, het Agency project over vroegtijdige interventie (2003-2005) hebben een belangrijke rol gespeeld, en spelen die nog, in Spanje. Het Helios programma leverde een eerste aanzet voor de deelnemende landen om informatie uit te wisselen over hun experimentele programma's. Het Agency project gaat een aantal stappen verder. Naast het ontwikkelen van een databestand waarin de diversiteit in Europa in de organisatie van vroegtijdige interventie blijkt, worden kritische kanttekeningen en praktische aanzetten voor vroegtijdige interventie naar voren gebracht. De aanbevelingen kunnen beschouwd worden als toekomstige kwaliteitsnormen voor uitmuntendheid op dit terrein.

In Spanje begint de vroegtijdige interventie nu aan een nieuwe fase in de ontwikkeling. Er wordt in de nabije toekomst nieuwe regelgeving voor vroegtijdige interventie ontwikkeld, onder de auspiciën van de Koninklijke Raad voor Beperkingen en met hulp van de Spaanse Federatie van Vakverenigingen (GAT) en de Spaanse Confederatie van Gehandicapten (CERMI). In dit verband gaat de aandacht vooral uit naar systematisering van de vroegtijdige interventie. Het gaat dan bijvoorbeeld om

indicatiecriteria, financieringsmodellen, de ontvanger van de hulp en het type competenties dat daarvoor nodig is.

Voor meer details over vroegtijdige interventie in Spanje kunt u contact op nemen met Jaime Ponte, rehabilitatie specialist 981356754@telefonica.net of Andrés Hernández Zalón, lid van het bestuur van het Agency voor Spanje andres.hernandez@mec.es

5. ‘Netwerken’ als een model voor taalonderwijs in Noorwegen

Netwerken als een zeer gespecialiseerde werkwijze voor het taalonderwijs werd geïntroduceerd in het begeleidingscentrum in Sørland (SRC), Noorwegen, in 1999. Dit model werd ontwikkeld en gepresenteerd voor families door professor Irene Johansson (universiteit van Karlstad, Zweden), supervisor van het SRC. Zij ontwikkelde het zogenaamde Karlstad model voor taalonderwijs, dat in heel Scandinavië gebruikt wordt.

Het model is gebaseerd op de filosofie van versterking (empowerment). Het idee is dat de ouders meer competentie ontwikkelen voor het nemen van beslissingen en het kiezen van de wijze van leren en onderwijs voor hun kind. Het model is ook geïnspireerd door ‘ecologische systeem’ theorieën, die aangeven dat het volgen van de ontwikkeling van een kind niet alleen bestaat uit het observeren van het kind, maar ook aandacht vraagt voor de interactie met de omgeving.

Sinds de introductie van dit hulpmiddel heeft SRC de nodige ervaring opgedaan. Het model wordt nu ook gebruikt op het terrein van de vroegtijdige interventie voor kinderen met problemen met de taalontwikkeling of met ernstige/complexere leerachterstanden.

Ouders zijn altijd zeer betrokken bij het leven en de ontwikkeling van hun kind en dat maakt hen in zeker opzicht ook kwetsbaar. Ouders hebben iemand nodig om hun vreugde en verdriet te uiten – en ze hebben ook iemand nodig om de verantwoordelijkheid voor de ontwikkeling van hun kind mee te delen.

In de SRC netwerkgroepen werken professionals, families en andere individuen samen voor het bevorderen van de spraak- en taalontwikkeling van kinderen. De taalontwikkeling van een kind wordt bevorderd door de interactie met mensen met verschillende rollen. Het doel van het netwerk is zulke mogelijkheden te creëren. Interventie wordt dagelijks gegeven binnen de normale dagelijkse routines van het kind. Alle leden van het netwerk hanteren dezelfde strategie, maar ieder geeft het kind de mogelijkheid kennis en vaardigheden op verschillende manieren en verschillende plaatsen op te doen. Ieder heeft de taak een goede ‘conversatie partner’ voor het kind te zijn.

Netwerk activiteiten starten wanneer ouders beslissen wie de belangrijke mensen zijn voor hun kind: dat kunnen leerkrachten, grootouders, tantes, ooms, burens, begeleiders in vrijetijdsactiviteiten en anderen zijn. Ouders nodigen deze personen uit te participeren in het netwerk. Ze komen regelmatig bij elkaar, bespreken de gang van zaken en beslissen wat ze belangrijk vinden voor het leerproces van het kind. Zij bepalen ook

samen hoe het leerproces van het kind er uit moet zien en hoe dat in de dagelijkse bezigheden kan worden ingepast. Zo bezien is elk netwerk uniek voor elk kind.

Voor meer details over dit model verwijzen we u naar Arlene Temte, adviseur bij het begeleidingscentrum in Sørland in Kristiansand arlene.temte@statped.no of Marit Hognestad marit.hognestad@utdanningsdirektoratet.no Agency nationaal coördinator voor Noorwegen.

6. In-service training voor professionals in de vroegtijdige interventie in Nederland

In de vroegtijdige interventie moeten professionals van verschillende disciplines samenwerken om de families van een kind met beperkingen te ondersteunen. Professionele training voor vroegtijdige interventie is van groot belang.

De Rijksuniversiteit van Groningen in Nederland biedt een basistraining voor vroegtijdige interventie aan (zie: www.rug.nl/gmw/index?lang=en) en geeft in-service training gericht op specifieke onderwerpen aan professionals vanuit verschillende disciplines. Zo wordt in-service training georganiseerd over het Portage Groepsprogramma in verschillende instellingen voor dagopvang en revalidatie in Nederland. De training wordt gegeven door stafleden van de afdeling Orthopedagogiek van de Rijksuniversiteit Groningen en door experts op dit terrein.

Het Portage Groepsprogramma wordt aangeboden in een groepssituatie en beoogt de ontwikkeling van een kind te stimuleren door het kind specifieke activiteiten en spelletjes samen met andere kinderen aan te bieden. Het onderzoekt de mogelijkheden om in de dagelijkse groepssetting verder te werken aan functionele, individuele doelen om zo het kind met beperkingen te helpen en de ouders en de andere opvoeders te ondersteunen.

Het centrale uitgangspunt is dat het ontwikkelingsniveau van het kind en de gewone omgeving van het kind op elkaar worden afgestemd. Individuele onderwijsdoelen sturen de te volgen werkwijze; specifieke planning en coördinatie zijn belangrijke instrumenten in het realiseren van deze doelstellingen. Het Portage Groepsprogramma wordt uitgevoerd op twee niveaus: het niveau van het individuele kind en het groepsniveau.

Training in het Portage Groepsprogramma wordt aangeboden aan groepen opvoeders en professionals in de gezondheidszorg. Het omvat verschillende onderwerpen: theoretische richtlijnen bij de methode, praktische hulpmiddelen voor het formuleren van meetbare doelen in termen van observeerbaar gedrag, instructies voor het formuleren van kleine stappen (taakanalyse), analyse van gedragsproblemen met de Antecedent-, Achtergrond- en Consequenties-analyse en tenslotte, training in het gebruik van de materialen van het Portage Groepsprogramma. De training omvat een periode van zes weken en de deelnemers worden beoordeeld aan de hand van een door hen op de eigen werkplek uitgevoerde case-studie.

Een 'gedragsspecialist' met een training als Portage coördinator superviseert de deelnemers aan de training op hun werkplek. Een expert in de implementatie van het interventieprogramma superviseert de gedragsspecialisten gedurende een jaar. Daarna

kan de gedragsspecialist nieuwe groepen opvoeders en professionals in de gezondheidszorg trainen om kinderen en hun familieleden te ondersteunen.

Voor meer informatie over de in-service training voor vroegtijdige interventie in Nederland kunt u contact opnemen met Ineke Oenema-Mostert c.e.oenema-mostert@rug.nl Bieuwe Van der Meulen b.f.van.der.meulen@rug.nl (beide van de Rijksuniversiteit Groningen) of Sip Jan Pijl s.j.pijl@rug.nl Agency nationaal coördinator voor Nederland.

7. Beleidsinitiatieven in Denemarken om jonge kinderen goed onderwijs te geven

In december 2005 vormde de Deense overheid een commissie van experts en onderzoekers. De hoofdtak was het formuleren van aanbevelingen voor een goede start voor alle kinderen in het onderwijs. Het rapport van de commissie werd in februari 2006 gepubliceerd.

Ongeveer 80% van alle Deense 1-2 jaar oude kinderen gaat naar een vorm van dagopvang of een kinderdagverblijf. Ongeveer 95% van alle kinderen tussen 3 en 6 jaar oud neemt deel aan het kleuteronderwijs. Voor 3-5 jarige allochtone kinderen geldt dat 77% deelneemt aan de dagopvang en voor latere generaties is dat 81%. Dus, bijna alle 1 tot 6 jarige kinderen gaan naar een vorm van dagopvang, hoewel dat niet verplicht is.

Het in 2005 uitgekomen concept rapport van de overheid met betrekking tot de visie en strategie voor het “*beste basisonderwijs in de wereld*” benadrukt het belang van een betere samenhang tussen de dagopvang, scholen en school georiënteerde vrijetijdsbesteding.

De overheid heeft een budget van 270 miljoen Euro's voor de periode 2005-2009 gereserveerd om de kwaliteit van de dagopvang te verbeteren. Een groot deel van het bedrag voor het eerste jaar is geoormerkt voor specifieke activiteiten voor sociaal kwetsbare kinderen in de dagopvang.

Ook de commissie van experts en onderzoekers richtte zich in het bijzonder op sociaal kwetsbare kinderen. De commissie oordeelde dat de aandacht voor deze kinderen en hun curriculum al verbeterd is door de introductie in 2004 van een nieuw onderwijscurriculum. Daarin wordt voorgeschreven dat doelen, methoden en activiteiten voor kinderen met beperkingen duidelijk beschreven moeten worden.

De commissie beveelt aan dat de onderwijskundige en sociale benadering van de dagopvang gericht moet zijn op de overgang van het kind naar het schoolsysteem. Ze stelt verder voor dat de instellingen regelmatig hun aanbod moeten evalueren in het licht van de veranderende eisen van het onderwijscurriculum en de scholen.

De commissie stelt verder voor dat er een vorm van begeleiding wordt opgezet voor de dagopvang. Deze zou zich kunnen richten op het leerproces, de toetsing en de evaluatie

op lokaal niveau en op de overgang naar het onderwijs. Dit zal de evaluatie in de dagelijkse praktijk van de dagopvang verbeteren.

De aanbevelingen van de commissie werden besproken op politiek niveau in het voorjaar van 2006. Het accent wordt gelegd op leren en onderwijs als een geïntegreerd proces, inclusief dagopvang, initieel onderwijs en door de school aangeboden vrijetijdsbesteding. In de komende maanden zal het Deense parlement nieuwe wetgeving bespreken. Deze wetgeving bouwt voort op de overgenomen aanbevelingen.

Voor verdere informatie over deze nieuwe ontwikkelingen verwijzen we u naar Helle Beknes, adviseur in het Deense ministerie van onderwijs helle.beknes@uvm.dk of naar Preben Siersbaek siersbaek@uvm.dk Agency nationaal coördinator van het Agency voor Denemarken.

8. Opvattingen over vroegtijdige interventie in Frankrijk

In Frankrijk wordt in het kader van de vroegtijdige interventie of de implementatie van het preventiebeleid onderscheid gemaakt tussen twee verschillende perspectieven: algemene preventie en gespecialiseerde preventie. Deze twee situaties vragen een verschillende benadering in termen van concepties, acties, betrokken personeel en gehanteerde werkwijzen.

Algemene preventie is er op gericht mogelijke toekomstige ontwikkelingsproblemen te vermijden door optimale condities voor de ontwikkeling van een kind aan te reiken. Dit omvat verschillende psychologische, sociale en interpersonele factoren voor het leren en voor de wederzijdse interacties tussen het kind en zijn of haar schoolomgeving.

Gespecialiseerde preventie is een ander type preventie in de zin dat het anticipeert op een mogelijke behoefte aan specialistische hulp. Daarvoor is de inschatting nodig dat bepaalde voorspelbare behoeften of problemen zich zouden kunnen voordoen.

Het punt is dat deze twee vormen van preventie onderscheiden moeten worden, terwijl ze ook complementair aan elkaar kunnen zijn. Dit onderscheid laat zien dat er samengewerkt moet worden om aan de behoeften van kinderen te voldoen.

Het doel van preventie voor de staf van het gespecialiseerde ondersteuningsnetwerk voor leerlingen met beperkingen - Réseaux d'Aides Spécialisées aux Elèves en Difficulté, RASED - is vroege primaire preventie. Dit wordt gedefinieerd als een set methoden gericht op het "vermijden van het optreden van problemen" met als doel het minimaliseren van risico factoren.

Het werk van RASED is gericht op leerproblemen die zich nog niet hebben gemanifesteerd. De uitdaging voor de vroegtijdige interventie is het definiëren en creëren van condities, die helpen de school meer responsief te maken voor de behoeften van het kind de ouders.

Het doel van vroegtijdige interventie is mogelijke leerproblemen voor bepaalde kinderen - in het bijzonder de meest kwetsbare - te vermijden door het aanbieden van preventieve methoden. Deze worden zo veel mogelijk ingepast in de dagelijkse gang van zaken in de school, of zelfs de klas en houden rekening met de complexiteit van het functioneren en het gedrag van het kind op school.

Deze methoden vragen een nauwe samenwerking tussen de verschillende professionals in het onderwijs. Die gewenste 'co-actie' creëert de voorwaarden nodig voor het opbouwen van echte samenwerking tussen alle betrokkenen met hun diversiteit aan professionele vaardigheden.

Neem voor meer informatie contact op met Nel Saumont dpri@inshea.fr nationaal coördinator voor Frankrijk, of Brigitte Bayet of Paul Fernandez, Afdeling Preventie INS-HEA www.inshea.fr (waar informatie m.b.t. preventie binnenkort beschikbaar is).

9. Voorschoolse taalondersteuning in Sleeswijk-Holstein, Duitsland

De wet schrijft voor dat alle speciale scholen in Sleeswijk-Holstein niet alleen als school, maar ook als expertise centrum moeten werken. Dat betekent dat ze verantwoordelijk zijn voor de leerlingen in de school en ook voor de leerlingen in het regulier onderwijs in hun regio. Tien jaar geleden is men in Sleeswijk-Holstein begonnen met vroegtijdige interventie en op preventie gerichte maatregelen om het aantal leerlingen in scholen voor spraak- en taalproblemen te verminderen.

In één district is men begonnen met een proefproject. Een speciale leerkracht van de school voor spraak- en taalproblemen is door het schoolbestuur geplaatst in de kleuterklassen in het regulier onderwijs in plaats van in de hogere klassen van de speciale school. De leerkrachten van de kleuterklassen werden getraind door de speciale leerkracht in algemene spraak- en taalondersteuning en waren in staat kinderen die extra hulp nodig hadden op te sporen. Op deze manier kon de speciale leerkracht effectief worden ingezet en konden spraakproblemen aangepakt worden voor het schoolse onderwijs begint.

In een latere fase werden meer speciale leerkrachten actief in de kleuterklassen en de school voor spraak- en taalproblemen kon zich meer richten op leerlingen met ernstige spraak- en taalproblemen in de geïntegreerde settings in het regulier onderwijs.

Dit systeem werd verbreed naar alle districten van Sleeswijk-Holstein en op die manier heeft het zich ontwikkeld tot een nuttige preventie maatregel voor alle voorschoolse taalondersteuning. De positieve ervaringen met deze vorm van vroegtijdige interventie en preventie hebben geleid tot een herschikking van het gehele ondersteuningssysteem.

De overheid is van plan de ervaringen van dit project te benutten voor het ontwikkelen van nieuwe wetgeving in de periode tot 2010. Leerkrachten van alle kleuterscholen worden opgeleid in algemene taalhulp door de speciale leerkrachten in spraak- en taalondersteuning van de expertisecentra. Verder zullen alle kinderen die extra hulp

nodig hebben voor het Duits als tweede taal een intensieve cursus – genaamd SPRINT – kunnen volgen binnen of buiten schoolverband. Stap voor stap zal deze hulp ook beschikbaar komen voor andere kinderen uit een taalarme omgeving.

Voor meer informatie over het werk in Sleeswijk-Holstein, kunt u contact zoeken met Anette Hausotter a.hausotter@t-online, de Agency nationaal coördinator voor Duitsland.

10. De Raad van Europa benadrukt het belang van vroegtijdige interventie voor jonge kinderen met autisme

In 2004 heeft de Raad van Europa een commissie van experts met betrekking tot het onderwijs en de integratie van kinderen met autisme geïnstalleerd. Deze commissie heeft nauw samengewerkt met Autisme-Europa in het kader van de bescherming van de mensenrechten in de 46 lidstaten van de organisatie.

De commissie wisselt informatie met betrekking tot de definitie van autisme en statistische gegevens uit onder voorzitterschap van mevr. Kari Steindal (Noorwegen). Verder is de commissie verantwoordelijk voor de evaluatie van het aanbod aan vroegtijdige interventie voor deze kinderen, vooral als dat binnen onderwijskader wordt aangeboden, en verzamelt ze voorbeelden van goede praktijk. Op dit moment worden aanbevelingen aan de overheden voorbereid met het oog op het versterken van het onderwijs en de integratie van kinderen met autisme in Europa.

Alle lidstaten ontvingen een vragenlijst over de vroegtijdige interventie die aangeboden wordt. De vragen gingen vooral in op de opsporing en diagnose van autisme en de antwoorden worden nu geanalyseerd. Tot nu toe oordelen de meeste van de 20 deelnemende landen (met Japan als observator) dat er verschillende vormen van autisme zijn die verschillende hulpbehoeften opleveren. Alle landen constateren dat autisme vaak te laat onderkend wordt. Een vroegere diagnose is mogelijk en een diagnose moet samen gaan met een individuele analyse van de behoefte aan hulp. Recent onderzoek laat zien dat vroegtijdige interventie belangrijk is in het geval van problemen in het autistisch spectrum, zeker in het geval van ernstige communicatie problemen.

Verder heeft de Raad van Europa op 5 april 2006 een Actie Plan aangenomen om de rechten en volledige participatie van mensen met beperkingen aan de samenleving te bevorderen. Het plan omvat de periode van 2006 tot 2015 (Aanbeveling Rec 2006/5). Dit actie plan, dat beschouwd kan worden als kader voor een pan-Europees beleid, is gericht op zowel de lidstaten als de Raad van Europa zelf. Het gaat in op de belangrijkste aspecten van het dagelijkse leven van mensen met beperkingen. Op het terrein van de gezondheidszorg wordt aanbevolen dat landen de behoefte aan vroegtijdige interventie en aan effectieve maatregelen voor opsporing, diagnose en behandeling in een vroege fase erkennen. Het actie plan formuleert als doelstelling voor de deelnemende landen dat vroegtijdige interventie van hoge kwaliteit vanaf de geboorte beschikbaar moet zijn, gebruikmakend van een multidisciplinaire benadering en het belang van ondersteuning en advies voor ouders centraal moet stellen.

De conclusies en aanbevelingen van de commissie van experts zal eind 2006 beschikbaar zijn.

Meer informatie kan aangeleverd worden door Muriel Grimmeissen, secretaris van de commissie van experts www.coe.int/soc-sp

(Additional text for Translation)

Bron – Raad van Europa

11. Recente conferenties over vroegtijdige interventie.

In de loop van 2005 zijn drie conferenties georganiseerd over vroegtijdige interventie – in Tsjechië, Engeland en Portugal. Bij elk van deze conferenties waren experts van het Agency betrokken. De conferenties gaven professionals van verschillende Europese en niet-Europese landen de mogelijkheid over hun werk te discussiëren.

Praag, Tsjechië, mei 2005

In mei 2005 werd een conferentie over vroegtijdige interventie georganiseerd in Praag met speciale aandacht voor baby's en jonge kinderen. Mevr. Alena Sterbova, Staatssecretaris van onderwijs in Tsjechië opende de conferentie en benadrukte het belang van dit thema voor haar land.

Gedurende twee dagen presenteerden onderzoekers en professionals uit verschillende Europese landen informatie over de praktijk van preventie gericht op jonge kinderen. De vraag over de essentiële, maar gevoelige samenwerking tussen ouders en professionals was nadrukkelijk aan de orde tijdens de conferentie. Specifieke voorbeelden van die samenwerking in Tsjechië werden besproken. De conferentie bood Tsjechische ouders de mogelijkheid hun mening, ervaringen en behoeften voor te leggen aan professionals.

Voor meer informatie verwijzen we u naar de organisatoren van de conferentie, Zuzana Kaprova, lid van het Agency bestuur voor Tsjechië kaprovaz@msmt.cz en Alain Bony alain.bony@wanadoo.fr

Birmingham, UK, november 2005

De Europese vroegtijdige interventie conferentie georganiseerd door het centrum voor professionele ontwikkeling in Sunfield werd gehouden in Birmingham op 28 en 29 november 2005. In de afgelopen jaren zijn er een aantal initiatieven op het terrein van de vroegtijdige interventie genomen. Het doel van deze conferentie was de dialoog te starten tussen mensen uit de praktijk van vroegtijdige interventie en onderzoekers in Engeland en collega's uit andere landen in Europa.

De conferentie werd ondersteund door de overheid (Departement voor Onderwijs en Vaardigheden) en leidende liefdadigheidsinstellingen in de UK die er naar streven vroegtijdige interventie als één van de mogelijkheden voor ondersteuning van families uit te werken (bijvoorbeeld MENCAP, SCOPE, RNIB, Mental Health Foundation). Meer

dan 500 deelnemers uit Engeland en Europa – waaronder deelnemers betrokken bij het Agency project – bezochten de conferentie.

De conferentie werd geopend door de Minister voor kinderen en jonge mensen, Maria Eagle. Plenaire lezingen werden gegeven door Michael Guralnick, president van de Internationale Vereniging voor Vroegtijdige interventie, Patricia Champion, van het Vroegtijdige interventie Centrum in Christchurch, Nieuw Zeeland en Philippa Russell, lid van de Gehandicaptenraad in de UK. Veel van de Europese workshops werden gegeven door vertegenwoordigers van Earlyaid – de Europese Vereniging voor Vroegtijdige interventie. De thema's die in de workshops aan de orde werden gesteld, waren armoede, ontwikkeling van hulpaanbod, specifieke systemen in de verschillende EU landen en voorbeelden van goede praktijk.

Tijdens de conferentie werd een nieuw boek gepresenteerd, 'Early Childhood Intervention: International Perspectives, National Initiatives, and Regional Practice' geredigeerd door Barry Carpenter en Jo Egerton. Dit boek gaat in op de hoofdthema's van de conferentie en presenteert een overzicht op Engels, Europees en internationaal niveau. Het bespreekt de trends die zich in de veranderende populatie voor vroegtijdige interventie voordoen.

Michael Guralnick gaf de laatste plenaire lezing tijdens de conferentie en ging in op de toekomstige ontwikkelingen in de vroegtijdige interventie. Verdere details van zijn toespraak en die van de anderen tijdens de conferentie, treft u aan op de website van de conferentie: <http://www.sunfield-school.org.uk/eci/conference.htm>

Voor meer informatie kunt u contact opnemen met Barry Carpenter, directeur van het centrum voor professionele ontwikkeling barryc@sunfield.worcs.sch.uk

Lissabon, Portugal, december 2005

Een conferentie over vroegtijdige interventie georganiseerd door de DGIDC (General Direction for Innovation and Curriculum Development – Algemeen Directoraat voor Innovatie en Curriculum Ontwikkeling) van het Portugese Ministerie van Onderwijs in samenwerking met CERCI in Lissabon en met steun van het Agency vond plaats in Lissabon op 5 en 6 december 2005.

De belangrijkste doelen van de conferentie waren: het identificeren van de kernpunten en de stand van zaken in de vroegtijdige interventie in de EU lidstaten, het presenteren van een rapport over vroegtijdige interventie van het Agency, en het bespreken van de rol van onderzoek en training in de ontwikkeling van een goede vroegtijdige interventie-praktijk.

Gedurende twee dagen analyseerden nationale en internationale experts met een gehoor van 500 deelnemers de hoofdthema's in de vroegtijdige interventie. De Portugese staatssecretaris voor onderwijs, de staatssecretaris voor onderwijs en rehabilitatie en de algemeen directeur van DGIDC benadrukten het belang van deze gebeurtenis voor de ontwikkeling van vroegtijdige interventie in Portugal.

Voor meer informatie kunt u contact opnemen met Filomena Pereira, lid van het bestuur van het Agency voor Portugal filomena.pereira@dgidc.min-edu.pt

12. Het Transatlantische Consortium voor Vroegtijdige interventie

Het project “Transatlantisch Consortium voor Vroegtijdige interventie” (2001-2005) is aangewezen door de Europese Commissie als één van de beste praktijkvoorbeelden ontwikkeld onder het EU-USA samenwerkingsprogramma in het hoger- en beroepsonderwijs. Drie Amerikaanse en vijf Europese universiteiten vormden een partnerschap voor dit project: www.transatlanticconsortium.org

Het project had vier hoofddoelen:

- het verbreden en versterken van beleid, praktijk en onderzoek met betrekking tot de diensten voor jonge kinderen met beperkingen en hun families in de betrokken landen;
- het bijdragen aan de voorbereiding van leidinggevende professionals werkend in de praktijk door crossculturele training;
- het opzetten van een systeem voor continue transatlantische uitwisseling van informatie en promotie van gezamenlijk onderzoek van universiteiten en studenten, gebruikmakend van technologiegebaseerde interactie en uitwisselingsbezoeken;
- het leggen van een basis voor de ontwikkeling van verdere lange termijn samenwerking, waaronder het opzetten van een gezamenlijk opleidingsprogramma.

Een consortium van universiteiten in de EU en in de USA is met succes gevormd. De belangrijkste doelen van het project zijn inmiddels gerealiseerd. Dit levert de huidige en de toekomstige leidinggevendenden in de vroegtijdige interventie informatie voor de ontwikkeling en het versterken van het beleid en de praktijk. Arrangementen voor lange termijn samenwerking zijn vorm gegeven als multilaterale overeenkomsten op beleidsniveau.

Een totaal van 65 praktijkmensen en onderzoekers werd een training aangeboden gebruikmakend van moderne technologie en van het uitwisselen van ervaringen. In totaal 104 plaatsen voor studenten waren beschikbaar. Verder is een internationaal curriculum ontwikkeld voor implementatie door de deelnemende universiteiten. Het doel is het nationale en internationale perspectief op en de concepten van vroege interventie en jonge kinderen te beschrijven en te versterken.

In een globaal perspectief, met toenemende mobiliteit van de populatie, heeft vroegtijdige interventie aangepast aan de behoeften en mogelijkheden van elke familie en elk kind op lange termijn humanitaire en economische voordelen. Daarvoor zijn twee dingen nodig: het op internationaal niveau investeren in vroegtijdige interventie en het opleiden van professionals die in een multiculturele samenleving kunnen werken. Dit verzekert dat de resultaten van het project ten goede komen aan de praktijk in de EU en de USA en ook gebruikt kunnen worden in andere landen en culturen.

Voor meer details over het Transatlantische Consortium, verwijzen we u naar Franz Peterander, professor aan de universiteit van München peterander@lrz.uni-muenchen.de

Product Informatie

Uitgegeven door: Het European Agency for Development in Special Needs Education.

Het Agency wordt ondersteund door de ministeries van onderwijs van de deelnemende landen. Dit zijn de 20 EU landen, IJsland, Noorwegen en Zwitserland. Malta, Slovenië en Slowakije nemen als waarnemers deel aan de activiteiten van het Agency. Het Agency wordt ook ondersteund door de Europese Gemeenschap.

De standpunten verwoord door individuele personen in EuroNews vertegenwoordigen niet noodzakelijk de officiële standpunten van het European Agency of van de deelnemende landen.

U mag citeren uit Euronews mits er een duidelijke bronvermelding opgenomen wordt. Elektronische versies van deze nieuwsbrief zijn beschikbaar op de website van het European Agency: www.european-agency.org

Secretariaat:

Østre Stationsvej 33

DK – 5000 Odense C Denemarken

Tel: +45 64 41 00 20

Fax: +45 64 41 23 03

secretariat@european-agency.org

Bureau in Brussel:

3, Palmerstonlaan

B- 1000 Brussel België

Tel: +32 2 280 33 59

Fax: +32 2 280 17 88

brussels.office@European-agency.org

Web: www.european-agency.org

Voor extra nummers van deze nieuwsbrief of andere informatie over het werk van het Agency kunt u contact opnemen met de nationale coördinator van België (Vlaanderen) (dhr L. Vlamincx, ludo.vlaminckx@ond.vlaanderen.be) of van Nederland (dhr S.J.Pijl, s.j.pijl@rug.nl)

Redactie: Amanda Watkins, Ole Lissabeck-Nielsen, Cor Meijer

Grafische productie: Cadenza 3D www.cadenza-3d.co.uk

Druk: Halstan & Co. Ltd. <http://www.halstan.co.uk/>

Beschikbaar in de volgende talen:

Tsjechisch

Deens

Duits

Grieks

Noors

Pools

Nederlands/Vlaams

Engels

Estlands

Fins

Frans

Hongaars

IJslands

Italiaans

Letlands

Litouws

Portugees

Spaans

Zweeds

ISSN: 1560-2400

Zomer 2006

De publicatie van Euronews wordt ondersteund door het DG Onderwijs, Training, Cultuur en Meertaligheid van de Europese Commissie:

http://europa.eu.int/comm/dgs/education_culture/index_en.htm